

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น อยู่บนหลักการที่เน้นการพัฒนาที่สมบูรณ์รอบด้านทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสังคม เพียบพร้อมด้านคุณธรรม จริยธรรม การจัดการศึกษาที่ดีนั้นจะต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเทคโนโลยี แต่การศึกษาของไทยในปัจจุบันยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล สังคม และประเทศ ยิ่งเมื่อต้องเผชิญกับกระแสความคาดหวังของสังคมที่จะให้การศึกษาที่มีบทบาทในการเตรียมคนให้พร้อมสำหรับการแข่งขันในสังคมโลก ยิ่งเห็นความสับสน ความล้มเหลว และความล้มเหลวที่เป็นปัญหาของการศึกษามากขึ้น จากมุมมองหรือทรรศนะของบุคคลสำคัญต่าง ๆ ที่เห็นพ้องต้องกัน ทำให้กล่าวได้ว่า การศึกษาไทยเรากำลังตกอยู่ในสภาวะวิกฤติอย่างยิ่ง (รุ่ง แก้วแดง. 2542 : 1) นอกจากนี้ กระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็วและตลอดเวลา เมื่อคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา บทบาทของการศึกษาจึงไม่เพียงเป็นเครื่องมือในการพัฒนา หากยังเป็นตัวการสำคัญในการพัฒนาโดยตรงอีกด้วย

การพัฒนาการศึกษาไทยในระยะเวลาที่ผ่านมาต้องถือว่า ประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่เป็นการเพียงพอสำหรับปัจจุบันและอนาคตที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก การศึกษาไทยจึงต้องเป็นกระบวนการที่เตรียมและนำคนไทย สังคมไทยให้ก้าวสู่อนาคตอย่างมั่นคงและรู้ทันโลก ด้วยเหตุนี้การพัฒนาการศึกษาสำหรับอนาคต จึงต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ทั้งในส่วนที่เป็นปัจจัย กระบวนการและผลผลิต ซึ่งสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐาน และมีคุณภาพทัดเทียมกันทั่วประเทศ การใช้การศึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนา “คน” นอกจากจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพโดยตรง ยังจำเป็นต้องคำนึงถึงระบบกลไกและสภาพแวดล้อมที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาอย่างเต็มที่

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาอันเป็นวาระแห่งชาติ ทำให้เห็นความสำคัญของโรงเรียน

ว่ามีผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยตรง เนื่องจากในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดภารกิจของโรงเรียนไว้หลายประการ คือ ให้จัดการศึกษาหลายรูปแบบ และมีการเทียบโอนผลการเรียนได้ จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ประเมินผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย จัดทำสาระหลักสูตรระดับสถานศึกษา ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน พัฒนาระบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ จัดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษา จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

จากภารกิจดังกล่าว จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้โรงเรียน ต้องดำเนินการจัดทำภารกิจทั้ง 8 ประการให้บรรลุผลสำเร็จได้จึงต้องอาศัย ยุทธศาสตร์ในการดำเนินการหลายประการ เช่น ยุทธศาสตร์การสร้างความตระหนัก ยุทธศาสตร์การทำงานเป็นทีม ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม และที่สำคัญที่สุดคือยุทธศาสตร์ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามงานกระบวนการบริหารจัดการ

การบริหารงานใด ๆ จะเกิดประสิทธิผลได้ ผู้บริหารจะต้องใช้กระบวนการบริหารจัดการ ในโรงเรียน กระจายความรับผิดชอบอย่างเป็นธรรมไปสู่ผู้ได้บังคับบัญชาในหน่วยงานของตน ผู้บริหารจึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับทุกสภาพการณ์ได้ และใช้ความรู้ความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพด้วย ผู้บริหารโรงเรียนตามกระบวนการบริหารจัดการของโรงเรียน แนวคิดในการขับเคลื่อนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในมุมมองด้านกระบวนการบริหารจัดการภายในและแนวทางตามกระบวนการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ในแผนหลัก 4 ด้าน (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : 6 - 11) คือ

1. การดำเนินงานตามกระบวนการบริหารจัดการในโรงเรียน 4 ด้าน ได้แก่
 - 1.1 ด้านกระบวนการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล
 - 1.2 ด้านกระบวนการบริหารจัดการการพัฒนาหลักสูตรและบูรณาการกระบวนการเรียนรู้
 - 1.3 ด้านกระบวนการจัดการสร้างโอกาสและดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 1.4 ด้านกระบวนการจัดการประกันคุณภาพการศึกษา

ดังนั้น คณะผู้ศึกษาจึงมีความสนใจทำการศึกษาค้นคว้าการดำเนินงานและเปรียบเทียบกระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ตามแผนของกระทรวงศึกษาธิการ และคณะผู้ศึกษามีความเชื่อว่าผลการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้จะเป็น

ประโยชน์ต่อผู้บริหารโรงเรียน และผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศึกษาตลอดจนผู้สนใจทั่วไป อันจะส่งผลประโยชน์อย่างดียิ่งต่อโรงเรียนและชุมชน ตลอดจนเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติ

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามกระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ตามแผนของกระทรวงศึกษาธิการ
2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานตามกระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ตามแผนของกระทรวงศึกษาธิการ จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

ความสำคัญของการศึกษา

ผลการศึกษาคั้งนี้เป็นข้อมูลให้แก่ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารโรงเรียน ในการที่จะนำไปพัฒนากระบวนการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล กระบวนการบริหารจัดการการพัฒนาหลักสูตรและบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการบริหารจัดการการสร้างโอกาสและดูแลช่วยเหลือนักเรียน กระบวนการบริหารจัดการการประกันคุณภาพการศึกษา ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปประกอบการพัฒนาหลักเกณฑ์การคัดเลือก และประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการพัฒนานุเคราะห์

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 การดำเนินงานตามกระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน ตามแผนของกระทรวงศึกษาธิการ ใน 4 ด้าน ได้แก่

1.1.1 ด้านกระบวนการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล

1.1.2 ด้านกระบวนการบริหารจัดการการพัฒนาหลักสูตรและบูรณาการกระบวนการเรียนรู้

1.1.3 ด้านกระบวนการบริหารจัดการการสร้างโอกาสและดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1.4 ด้านกระบวนการบริหารจัดการการประกันคุณภาพการศึกษา

1.2. เปรียบเทียบการดำเนินงานตามกระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียนตามแผนของกระทรวงศึกษาธิการ ใน 4 ด้าน คือ

1.2.1 ด้านกระบวนการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล

1.2.2 ด้านกระบวนการบริหารจัดการการพัฒนาหลักสูตรและบูรณาการกระบวนการเรียนรู้

1.2.3 ด้านกระบวนการบริหารจัดการการสร้างโอกาสและดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2.4 ด้านกระบวนการบริหารจัดการการประกันคุณภาพการศึกษา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลกเขต 1 จำนวน 151 โรงเรียน โดยจำแนกเป็นสถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 73 โรงเรียน สถานศึกษาขนาดกลาง จำนวน 43 โรงเรียน สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 35 โรงเรียน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 133 โรงเรียน โดยเลือกสุ่มแบบง่าย จำแนกตามขนาดสถานศึกษา เทียบจำนวนจากตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (อ้างถึงใน กาญจนา วัฒมา 2545 : 230) จำแนกได้ดังนี้

2.2.1 สถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 62 โรงเรียน

2.2.2 สถานศึกษาขนาดกลาง จำนวน 39 โรงเรียน

2.2.3 สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 32 โรงเรียน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ ขนาดของสถานศึกษา

3.1.1 ขนาดใหญ่

3.1.2 ขนาดกลาง

3.1.2 ขนาดเล็ก

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ กระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียนตามแผนของกระทรวงศึกษาธิการ ใน 4 ด้าน ได้แก่

3.2.1 ด้านกระบวนการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล

3.2.2 ด้านกระบวนการบริหารจัดการการพัฒนาหลักสูตรและบูรณาการ
กระบวนการเรียนรู้

3.2.3 ด้านกระบวนการบริหารจัดการการสร้างโอกาสและดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.2.4 ด้านกระบวนการบริหารจัดการประกันคุณภาพการศึกษา

สมมุติฐานการวิจัย

สถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก มีการดำเนินงานตามกระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียนตามแผนของ
กระทรวงการศึกษธิการ ใน 4 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05

กรอบแนวความคิด

ตัวแปรต้น

1. ขนาดของสถานศึกษา
 - 1.1 ขนาดใหญ่
 - 1.2 ขนาดกลาง
 - 1.3 ขนาดเล็ก

ตัวแปรตาม

1. การดำเนินงานตามกระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียนตามแผนของ
กระทรวงการศึกษธิการ ใน 4 ด้าน
ได้แก่
 - 1.1 ด้านกระบวนการบริหารจัดการตาม
หลักธรรมาภิบาล
 - 1.2 ด้านกระบวนการบริหารจัดการการ
พัฒนาหลักสูตรและบูรณาการ
กระบวนการเรียนรู้
 - 1.3 ด้านกระบวนการบริหารจัดการการ
สร้างโอกาสและดูแลช่วยเหลือ
นักเรียน
 - 1.4 ด้านกระบวนการบริหารจัดการการ
ประกันคุณภาพการศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. กระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียนตามแผนของกระทรวงการศึกษาดำเนินการ หมายถึง กระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงการศึกษาดำเนินการ (2547 : 106) โดยมีการบริหารจัดการอยู่ 4 ด้าน

1.1 โรงเรียนหลักธรรมาภิบาล หมายถึง โรงเรียนที่มีลักษณะโดดเด่น มีระบบบริหารจัดการที่ดี มีบรรยากาศและวัฒนธรรมการปฏิบัติงานแบบกัลยาณมิตร ผนึกกำลังร่วมรับผิดชอบ และใช้โรงเรียนเป็นฐาน จัดระบบบริหารจัดการที่มีความเข้มแข็ง ฝึกบุคลากรให้เชี่ยวชาญ จัดบรรยากาศและวัฒนธรรมการปฏิบัติงานแบบกัลยาณมิตร เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีระบบการวิจัยเพื่อพัฒนา

1.2 การพัฒนาหลักสูตรและบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดหยุ่นเน้นการบูรณาการการเรียนรู้และการดำรงชีวิต จัดทำหลักสูตรยืดหยุ่นสอดคล้องกับศักยภาพนักเรียน จัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ สนับสนุนการฝึกทักษะประกอบอาชีพ ประสานแหล่งอาชีพ/สถานประกอบการ สร้างเครือข่ายพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ใช้ ICT เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ วิจัยพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้

1.3 การสร้างโอกาสและดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การให้บริการทางการศึกษา ได้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายและดูแลส่งเสริมนักเรียนตามศักยภาพอย่างทั่วถึงพัฒนาระบบบริหาร ให้บริการครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย พัฒนาประสิทธิภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พัฒนาครูให้สามารถดำเนินงานได้สอดคล้อง สนับสนุนสื่อนวัตกรรม

1.4 การประกันคุณภาพศึกษา หมายถึง การเพิ่มระดับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้สูงขึ้นและเป็นที่ยอมรับของชุมชน จัดระบบประกันคุณภาพภายในที่เข้มแข็งต่อเนื่อง ใช้ระบบเทียบเคียงมาตรฐาน พัฒนามาตรฐานคุณภาพ พัฒนาหลักสูตร พัฒนาการสอน พัฒนาคุณภาพนักเรียน เตรียมรับการประเมินภายนอก

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 หมายถึง โรงเรียนที่อยู่ในการดูแลบริหารจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ได้แก่ โรงเรียนในอำเภอเมือง และอำเภอบางระกำ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลกเขต 1 จำนวน 151 โรงเรียน โดยจำแนกเป็นสถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 73 โรงเรียน สถานศึกษาขนาดกลาง จำนวน 43 โรงเรียน สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 35 โรงเรียน

3. ผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้ที่ได้รับมอบ หมายถึง หัวหน้าสถานศึกษาที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูที่ได้รับมอบหมาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 จังหวัดพิษณุโลก

4. ครูผู้สอน หมายถึง บุคลากรที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 จังหวัดพิษณุโลก

5. ขนาดของสถานศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่แบ่งตามจำนวนนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ คือ

4.1 ขนาดใหญ่ หมายถึง สถานศึกษาที่มีนักเรียนจำนวนตั้งแต่ 301 ขึ้นไป

4.2 ขนาดกลาง หมายถึง สถานศึกษาที่มีนักเรียนจำนวนตั้งแต่ 121 – 300 คน

4.3 ขนาดเล็ก หมายถึง สถานศึกษาที่มีนักเรียนจำนวนไม่เกิน 120 คน